

«Քայլ առ քայլ» բարեգործական հիմնադրամ

«Նախադպրոցական հաստատության մանկավարժական աշխատողների
մասնագիտական կարողությունների և հմտությունների զարգացման»
ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեմա՝ Էքսկուրսիաների և մշակույթային այցերի դերը սաների զարգացման գործում

Դաստիարակ՝ **Ս. Ավետիսյան**

Մանկապարտեզ՝ «Տեղ համայնքի Կամո Պողոսյանի անվան թիվ 1 ՆՈՒՀ» ՀՈԱԿ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ 3

ԷՔՍԿՈՒՐՍԻՄԻԱՆԵՐԻ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԱՅՑԵՐԻ ԴԵՐԸ ՍԱՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ 4

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ-ԷՔՍԿՈՒՐՍԻՄԻԱՆԵՐ.....11

ԶԲՈՍԱՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԲԱՑՕԹՅԱ ԽԱՂԵՐ.....12

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....14

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ..... 15

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Երեխաները բնությունից օժտված են հետաքրքրասիրությամբ: Նրանք սրտառուչ աշխուժություն են ցուցաբերում իրենց շրջապատող աշխարհի մասին տեղեկություններ ստանալիս: Դիտումների ընթացքում երեխաները հնարավորություններ են ունենում ծանոթանալու և տեսնելու առարկան, երևույթը: Էքսկուրսիայի ժամանակ, երեխաներին բնության մեջ պետք է ցույց տալ ամեն ինչ՝ ծառ ու ծաղիկց մինչև բնապատկերը, ամպերն ու աստղերը, արևն ու երկինքը, շրջակա միջավայրում գտնվող ամեն մի տարր, առարկա, յուրաքանչյուրի զուգակցված կապը մեկը մյուսի հետ: Բացառիկ է զբոսանքների և էքսկուրսիաների ընթացքում անցկացվող դիտումների, զրույցների դերը: Դրանց շնորհիվ երեխաները անմիջականորեն ձուլվում են բնությանը, ձեռք բերում որոշակի գիտելիքներ: Նրանց մեջ ձևավորվում է վերաբերմունքի և վարքագծի ճիշտ դրսևորում: Երեխաների մեջ ձևավորել գծի ճիշտ դրսևորում: Երեխաների մեջ ձևավորել բնության գեղեցկությունը նկարելու ունակություն, հոգատար և խնայողական վերաբերմունք, վարքագծի ճիշտ դրսևորում բնության գրկում:

Երեխաների հետ էքսկուրսիաները անց են կացվում հաստատությունից դուրս: Էքսկուրսիաները որպես պարապմունքի ձև, անց են կացվում՝ միջին և ավագ խմբերում: Փոքր խմբերում երեխաների համար պետք է կազմակերպել հատուկ պարապմունք- էքսկուրսիաներ խմբասենյակում՝ դաստիարակի և դաստիարակի օգնականի հսկողությամբ:

Երեխաների հետ ամռանը աշխատանքներ պլանավորելիս պետք է հիշել, որ պլանում պետք է ներառել ֆիզիկական դաստիարակության և երաժշտական ժամանց՝ շաբաթը երկու անգամ:

Ըստ բովանդակության՝ էքսկուրսիաները բաժանվում են երկու տեսակի՝ բնապատմական՝ ճանաչողական էքսկուրսիաներ այգի, անտառ, լիճ և այլն, էքսկուրսիաներ մեծահասակների աշխատանքին ծանոթանալու համար՝ դպրոց, գրադարան, թանգարան:

Էքսկուրսիաների և մշակույթային այցերի դերը սաների զարգացման գործում

Երեխաների հետ էքսկուրսիաներն անցկացվում են հաստատությունից դուրս: Էքսկուրսիաները, որպես պարապմունքի ձև, անցկացվում են միջին, ավագ և նախապատրաստական խմբերում: Բայց փոքր երեխաների համար կարող ենք կազմակերպել հատուկ պարապմունք- էքսկուրսիաներ խմբասենյակում՝ հսկողությամբ (սենյակում, մոտակայքում):

Երեխաների հետ ամռանը աշխատանք պլանավորելիս պետք է հիշել, որ պլանում ներառեք ֆիզիկական դաստիարակություն և երաժշտական ժամանց շաբաթական 2 անգամ, առողջության օրեր (եռամսյակը մեկ անգամ), սպորտային արձակուրդներ (եռամսյակը մեկ անգամ), աշխատել ճանապարհի կանոնների վրա (շաբաթական 1 անգամ) և անվտանգության հիմունքների վրա (շաբաթական 1 անգամ), զբոսանքներ երթուղու երկայնքով (ամենապարզ զբոշաշրջություն), էքսկուրսիաներ, ոտքով շրջագայություններ (շաբաթական 1-2 անգամ), ավագ խմբում՝ (շաբաթական մինչև 3 անգամ):

Ըստ բովանդակության՝ էքսկուրսիաները բաժանվում են 2 տեսակի՝ բնապատմական ճանաչողական էքսկուրսիաներ՝ այգի, անտառ, լիճ: Էքսկուրսիաներ մեծահասակների աշխատանքին ծանոթանալու համար դպրոց, գրադարան, թանգարան, հրշեջ բաժանմունք և տարբեր արդյունաբերական ձեռնարկություններ:

Բնության էքսկուրսիաներ

Անհիշելի ժամանակներից մարդկությունը՝ գնահատել է բնությանը և նրա մեջ տեսնում է ոչ միայն իր կերակրողին, այլև իմաստուն դաստիարակին: Բնական պայմաններում դիտարկումները, որոնց շնորհիվ երեխաները ընկալում են իրենց շրջապատող աշխարհին իր ողջ հարստությամբ, գունեղությամբ, դինամիկությամբ, նպաստում են հետաքրքրաբերության, գեղագիտական և բարոյական զգացումների զարգացմանը:

Էքսկուրսիաների ընթացքում հիմքը դրվում է հայրենի բնության պատկերացումների վրա: Երեխաները ծանոթանում են նրա գույների, հնչյունների, հոտերի, ձևերի ողջ հարստությանը զարգացման և փոփոխության մեջ: Որքան շատ են նման ճանաչողության մեջ ներգրաված զգայական օրենքները, այնքան ավելի շատ հատկանիշներ և հատկություններ է երեխան յուրացնում ուսումնասիրվող առարկայի, երևույթի մեջ, և հետևաբար, նրա պատկերացումներն ավելի են հարստանում:

Այսպիսով, իրականացվում է զգայական զարգացում, որի հիման վրա առաջանում է մտքի երևակայություն, ձևավորում են գեղագիտական զգացումներ: Կրթության ամենաաշխատատար և բարդ ձևերից մեկը է դա էքսկուրսիաներն են, որի

գործունեության հիմնական տեսակներից են բնապահպանական կրթությունը: Էքսկուրսիաների առավելությունն այն է, որ դրանք երեխաներին հնարավորություն են տալիս, բնական միջավայրում ծանոթանալ առարկաների և բնական երևույթների հետ: Ցանկալի է տարվա տարբեր ժամանակներում բնագիտական էքսկուրսիաներ անցկացնել նույն վայրում՝ երեխաներին ցույց տալու բնության մեջ տեղի ունեցող սեզոնային փոփոխությունները: Էքսկուրսիան շատ ավելի դժվար է անցկացնել, քան խմբակային պարապմունքը, ուստի դրա հաջողությունը կախված է դաստիարակի և երեխաների մանրակրկիտ պատրաստվածությունից: Դաստիարակի պատրաստումը նախ և առաջ կայանում է էքսկուրսիայի նպատակի որոշման և ծրագրի բովանդակության ընտրության մեջ: Դաստիարակը պլանավորում է էքսկուրսիա՝ ելնելով ծրագրի պահանջներից և շրջակա տարածքի առանձնահատկությունները: Որոշելով էքսկուրսիայի վայրը՝ դաստիարակը ընտրում է դրա լավագույն ճանապարհը՝ չհոգնեցնել, չշեղել երեխաներին նախատեսված նպատակից: Էքսկուրսիայի վայրից հեռավորությունը որոշելիս պետք է հաշվի առնել երեխաների առանձնահատկությունը և ֆիզիկական հնարավորությունները: Դեպի ընտրած վայր միակողմանի ճանապարհորդության տևողությունը միջին խմբում չպետք է գերազանցի 30 րոպեն, ավագ և նախապատրաստական խմբում՝ 40-50 րոպեն: Այդ դեպքում պետք է հաշվի առնել ճանապարհի առանձնահատկությունները, եղանակային վիճակը: Որքան էլ դաստիարակին ծանոթ լինի էքսկուրսիայի վայրը, անհրաժեշտ է գննել դրանից մեկ-երկու օր առաջ: Այցելելով էքսկուրսիայի վայրը, դաստիարակը նշում է երթուղին, գտնում է անհրաժեշտ առարկաները, ուրվագծում է գիտելիքների բովանդակությունը և ծավալը, որպեսզի երեխաները ստանան տեղեկություններ էքսկուրսիայի առանձին մասերի անցկացման հաջորդականությունը, սամանում վայրեր: Կուլեկտիվ և անկախ դիտարկումների, երեխաների համար հագստանալու վայր, էքսկուրսիան հետաքրքիր լինելու համար դաստիարակը պետք է պատրաստի բանաստեղծություններ, հանելուկներ, ասացվածքներ, ստեղծի խաղային իրավիճակներ: Երեխաների նախապատրաստումը սկսվում է նրանից, որ դաստիարակը պատմում է էքսկուրսիայի նպատակը: Երեխաները պետք է իմանան, թե ուր են գնալու, ինչու, ինչ են պարզելու, թե ինչ է պետք հավաքել: Դաստիարակը երեխաներին հիշեցնում է փողոցում, անտառում, հասարակական վայրում վարքի կանոնների մասին: Շրջագայությունը նախապատրաստելիս պետք է ուշադրություն դարձնել երեխաների հագուստին: Երեխաները պետք է հագնվեն հարմարավետ՝ ըստ եղանակի և սեզոնի: Նախապատրաստական աշխատանքների համակարգում ակտիվորեն օգտագործվում են ուսուցողական խաղեր, որոնք ներառում են հոգեմարմնամարզության տարրերի ներառումը երեխաների գործունեության տարբեր տեսակների մեջ և ուղղված են համապատասխան ինքնագնահատականի և բնական աշխարհի հետ կառուցողական հաղորդակցության հմտությունների զարգացմանը, արժեքավոր վերաբերմունք այն ամենի մասին, ինչ շրջապատում է երեխային: Էքսկուրսիայի համար դաստիարակը պետք է պատրաստի էքսկուրսիոն սարքավորումներ և սարքավորումներ՝ հավաքված նյութը բնության մի անկյունում տեղադրելու համար: Լավ է երեխաներին ներգրավել դրա պատրաստման մեջ: Մա օգնում է նրանց հետաքրքրություն առաջացնել գալիք

Էքսկուրսիայի նկատմամբ: Բոլոր սարքավորումները պետք է լինեն որոշակի վայրում: Էքսկուրսիայից առաջ դաստիարակը պետք է ուշադիր մտածի, թե ինչ նյութ հավաքել խմբում հետագա աշխատանքի համար և ինչ սարքավորումներ, այս առումով, դուք պետք է վերցնեք ձեզ հետ: Բնագիտական էքսկուրսիան ներառում է ներածական զրույց, կոլեկտիվ դիտարկում, երեխաների անհատական ինքնուրույն դիտարկում, բնապատմական նյութի հավաքում, մանկական խաղեր հավաքված նյութի հետ: Մասերի հիմնական հերթականությունը տատանվում է կախված շրջագայության նպատակից, սեզոնից: Երեխաները էքսկուրսիայի վայր բերելով, պետք է կարճ զրույցի ընթացքում հիշել դրա նպատակի մասին, թող երեխաները նայեն շուրջը:

Էքսկուրսիայի հիմնական մասը կոլեկտիվ դիտարկում է, որի ընթացքում լուծվում են էքսկուրսիայի բոլոր հիմնական խնդիրները:

Դաստիարակը պետք է օգնի երեխաներին նկատել և գիտակցել առարկաների և երևույթների բնորոշ գծերը: Դա կատարելու համար կարող էք օգտագործել տարբեր տեխնիկա՝ հարցեր, հանելուկներ, համեմատություններ, հետազոտական գործունեություն, խաղեր, պատմություններ, բացատրություններ: Ճանաչողական գործունեության մակարդակին նպաստում են մանկավարժների կողմից առաջարկվող զրույցների տարրերը և տրամաբանական առաջադրանքները:

Օրինակ՝ հարցը. «Ինչպես է այս այգու կեչին նման ձեր այգում գտնվող կեչուն» և այլն: Ցանկալի է օգտագործել հենց դրանք, որոնք խթանում են երեխաների հույզերի և զգացմունքների դրսևորումը: Երեխաներին կարող էք հարցնել, թե ինչ բարի խոսքեր կարելի է ասել այգու ծաղկանոցներում ծաղիկներին, ինչ ցանկություններով դիմել փետրավոր ընկերներին: Հարկավոր է ուշադրություն դարձնել ոչ միայն առանձին բնական օբյեկտներին, այլև էկոլոգիական համայնքներին՝ նկատի ունենալով այգու և ջրամբարի «հատակները», որոշելով նրանց միջև պայմանավորված փոխազդեցությունը, կառուցելով կապերի և կախվածությունների տրամաբանական շղթաներ:

Էքսկուրսիաների ընթացքում անցկացվող դիդակտիկ խաղերը պետք է ուղղված լինեն նախադպրոցականների բնական առարկաների նկատմամբ ակտիվ, էկոլոգիապես գրագետ դիրքորոշում ցուցաբերելու հնարավորություն տալու վրա: Թեմաները կարող են լինել հետևյալը. «Օգնիր ծառին», «Զգուշացիր մրջյոջնից», «Թռչունները լռություն են սիրում», «Բարի լույս» և այլն: Փոքր բնապահպանական ակցիաները ընդլայնում են շրջակա միջավայրի պաշտպանության փորձը, աջակցում են ակտիվ և ինքնուրույն տրամադրելու ցանկությանը: Օգնություն բնական առարկաներին, թույլ տվեք հպարտանալ լավ կատարած աշխատանքով:

Հրապարակ, այգի, ջրամբար էքսկուրսիաների ժամանակ երեխաները մեծահասակների հետ միասին կարող են կախել թռչունների սնուցիչներ, տնկել աճեցված սածիլներ ծաղկե մահճակալներում, տնկել ծառեր և այլն բնության հետ:

Կարևոր տեղ է հատկացվում էքսկուրսիաներին վերաբերվող հարցեր-առաջադրանքներին՝ ստիպելով երեխաներին դիտարկել առարկան, համեմատել այն

այլ առրկաների հետ, գտնել տարբերություններ և նմանություններ, կապ հաստատել տարբեր բնական երևույթների միջև:

Օբյեկտները դիտարկելիս պետք է նկատի ունենալ , որ երեխաների գիտելիքները ուժեղ կլինեն միայն այ դեպքում, եթե դրանք ստացվեն բոլոր զգայարանների ակտիվ աշխատանքի արդյունքում:

Հիմնական մասի վերջում երեխաներին հնարավորություն է տրվում բավարարել իրենց հետաքրքրասիրությունը անհատական անկախ դիտարկումների և բնապատմական նյութերի հավաքագրման մեջ : Սակայն չպետք է մոռանալ բնության պահպանության մասին, նյութերի հավաքագրումը պետք է խստորեն սահմանափակվի և իրականացվի դաստիարակի ղեկավարությամբ կամ անմիջական մասնակցությամբ: Երեխաների հանգստի ժամանակ անցկացվում են խաղեր, խաղային վարժություններ: Ստեղծագործական աշխատանքները թորյլ են տալիս երեխաներին արտահայտել իրենց տպավորությունները, ցույց տալ իրենց վերաբերմունքը բնական աշխարհի նկատմամբ:

Այսպիսով, էքսկուրսիաները օգնում են ընդլայնել երեխաների պատկերացումները էկոլոգիական համակարգերի (այգիներ, ջրամբարներ) մասին, պատկերացում կազմել նրանց <<կյանքի>> մասին ողջ տարվա ընթացքում, դիտարկել, թե ինչ փոփոխություններ են տեղի ունենում յուրաքանչյուր բնական օբյեկտի հետ՝ կախված սեզոնից, սովորել սիրել և պաշտպանել շրջակա միջավայրը: Կրտսեր երկրորդ խմբից սկսած՝ նպատակային զբոսանքներ են իրականացվում կայքի շուրջ՝ դրա սահմաններից դուրս հասանելիությամբ: Հաշվի առնելով մանկապարտեզի բնական միջավայրը, ամենավատ սեզոնային բնական երևույթները, երեխաների հնարավորությունները, նրանց հետ կատարված աշխատանքը՝ դաստիարակը որոշում է , թե ուր գնալ և ինչ տեսնել:

Նպատակային զբոսանքները, ի տարբերություն էքսկուրսիաների կարճատև են, և դրանց վրա լուծվում են փոքր քանակությամբ առաջադրանքներ: Երեխաները ծանոթանում են որոշակի սեզոնի բնական վառ երևույթների հետ՝ բնադրող թռչուններ, սառույցի շեղում:

Դաստիարակները պետք է օգնեն տարբեր տեսակի ֆիզիկական ակտիվության հաջող համադրություն հանգստի հետ հաշվի առնելով տարածքի պայմանները: Երեխաները կարող են սովորեցնել կողմնորոշում տալ տարածքում ճամփորդություններին կարող են մասնակցել երաժշտական ղեկավարն ու բուժքույրը: Կազմվում է ուրվագիծ : Այն ցույց է տալիս ,թե որ խմբի հետ է իրականացվում ուղևորությունը և ինչ հեռավորության վրա, մեկնման վայրն ու ժամը, երթուղին:

Քայլարշավների ժամանակ անհրաժեշտ է երեխաներին կազմակերպել այնպես,որ նրանք կարողանան քայլել ոչ միայն զույգերով, այլև ազատ՝ 3-4 հոգանոց խմբերով:

Ճանապարհին պետք է խոչընդոտներ չլինեն՝ (ընկած ծառ, ցածր կախված ճյուղեր, առվակ) և այլն, որպեսզի երեխաները քայլեն ազատ: Անհրաժեշտ է ամեն քայլի ժամանակ ձգտել երեխաների մոտ մարզել բոլոր տեսակի հիմնական շարժումները դրա համար օգտագործելով բնական պայմանների համադրություն՝ հատուկ օժանդակ միջոցներով: Բնական միջավայրը միշտ կարելի է օգտագործել ցատկելու վարժություններ կատարելու համար՝ ցատկել հարթ քարերից ,կոճղերից 50 սմ-ից ոչ բարձր: Երկար թռիչքների համար օգտագործեք ուղիների լայնությունը, ակունները: Դուք կարող եք բարձրությամբ ցատկել երկու հարից կոճղերի վրա դրված ոստի միջով, ցածր կոճղերի միջով: Մազլցելու համար օգտագործեք գերաններ, ընկած ծառեր, ցածր կախված ճյուղեր սողալու համար: Անհրաժեշտ է ամեն քայլելիս ձգտել երեխաներին մարզել բոլոր տեսակի հիմնական շարժումները՝ դրա համար օգտագործելով բնական պայմանների համադրություն հատուկ օժանդակ միջոցներով: Օրինակ՝ քայլել երկու գծի արանքով , զգեք գնդակը վերև և բռնեք այն ձեռքերով, հասնելով քարին, գնդակը մոտեցեք , կանգնեք քարի վրա, ցատկեք, չորս ոտքով քայլեք դեպի օղակը (ճյուղերից բանբասանք), բարձրացրեք; մեջը կախովի զանգով վազիր մինչև ճյուղը, վեր թռիր և զանգիր: Զբոսանքի ընթացքում երեխաների հետ կազմակերպեք բնական նյութի հավաքածու, որը կարող է օգտագործվել դիզայնի դասերի ժամանակ աշխատանքային գործունեության մեջ:

Ճամբար ստեղծելիս ցանկալի է ապահովել հեռախոսային կապ, իսկ չամբարի տարածքը սահմանափակել դրոշների , ծաղիկների ծաղկեպսակներով և այլն:

Փոքրածավալ զբոսաշրջություն կազմակերպելիս նախատեսել միջոցներ երեխաների կյանքի և առողջության պաշտպանությունն ապահովելու համար:

Էքսկուրսիայի ընթացքը կախված է երեխաների առջև ծառայած կրթական խնդիրներից: Եթե երեխաները պետք է , ծանոթանան միայն սարքավորումներին, ապա ամբողջ ուշադրությունը կենտրոնացած է դրա վրա: Եթե ուսումնասիրում են տեխնոլոգիական գործընթացներով: Շրջայցի ավարտին ամփոփում են արդյունքները: Դաստիարակը հիշում է էքսկուրսիայի պլանը , դրա հիմնական առաջադրանքները և պարզում, թե արդյոք բոլոր երեխաները սովորել են, արդյոք նրանք կարող են պատասխանել բոլոր հարցերին: Եթե ինչ- որ բան մնում է նրանց համար անհասկանելի , նրանք հարցեր են տալիս ուղեցույցին կամ դաստիարակին: Էքսկուրսիայի արդյունքների հիման վրա, երեխաները պատրաստում են բանավոր զեկույցներ, պատրաստում զեկույցներ, ալբոմներ, նկարներ: Գուցե դժվար չէ չափազանցնել մանկապարտեզում քայլելու կարևորությունը: Երթևեկության ժամանակ երեխաները ակտիվորեն շարժվում են, թարմ օդ շնչում, ծանոթանում են աշխարհին, սովորեցնում են աշխատել: Այց ամենը իհարկե , օգտակար է երեխաների առողջության, ֆիզիկական և մտավոր զարգացման համար: Բայց դա նպաստում է միայն պատշաճ կազմակերպված քայլելուն:

Ոչ բոլորը գիտեն, որ մանկապարտեզում զբոսանքի կազմակերպումը պարտադիր է օրենքով կարգավորվող մանկապարտեզի աշխատողների համար: Մանիտարական նորմերի վերաբերյալ ցանկացած պետության նորմատիվ փաստաթղթերը, որպես կանոն, պարունակում են մանկապարտեզում զբոսանքի տևողությունը, դրա կառուցվածքը, ձևանը ջերմաստիճանի սահմանափակումները սովորաբար առաջարկվում է մինչև 4 տարեկան երեխաների համար զբոսնել -15 Ծջերմաստիճանի դեպքում,

Մանկապարտեզում առկա են թեմատիկ զբոսանքի մեթոդական զարգացումները, որոնք ցանկության դեպքում , կարող են օգտվել ցանկացած մանկավարժից: Ի վերջո մանկապարտեզում զբոսնելը կրթական գործընթացի մի մասն է ,քանի որ խմբում դասեր է անում, միակ տարբերությունն այն է ,որ այն անցնում է

ավելի ազատ ձևով, ինչը թույլ է տալիս երեխաներին կորցնել զգացմունքային և հոգեկան սթրեսը:

Զբոսանքը շատ կարևոր պահ է մանկապարտեզում, երեխաների կյանքում՝ բնական պայմաններում մարմնի վրա կոփող ազդեցություն ունենալու նախադպրոցական տարիքի երեխաների ֆիզիկական պատրաստվածության մակարդակը բարձրացնելու համար՝ օպտիմացնելու երեխաների շարժիչ գործունեությունը խթանելու ճանաչողական- խոսքային, գեղարվեստական, երեխաների գեղագիտական, սոցիալական և անձնական զարգացում:

Զբոսանքի առաջադրանքները.

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատության կայքում զբոսանքի բովանդակության պահանջներ. Զբոսանքը պետք է բաղկացած լինի հետևյալ կառուցվածքային տարրերից: Դիտարկում. Աշխատանքային առաջադրանքներ. Երեխաների ինքնուրույն գործունեություն, բացօթյա, սպորտային խաղեր, սպորտային վարժություններ, անհատական աշխատանք տարբեր երեխաների զարգացման ոլորտները: Դիտարկումները պլանավորելիս դաստիարակը մտածում է. երեխաների ուշադրությունը դիտարկման վրա գրավելու մեթոդներ (անակնկալ պահ, հանելուկներ, ճանաչողական խնդիր դնել խնդրահարույց իրավիճակ), մտավոր գործունեության ակտիվացման մեթոդներ (որոնողական հարցեր, գործողություններ, համեմատություններ, երեխաների փորձի օգտագործում): Զբոսանքի առաջատար տեղը զբաղեցնում են խաղերը, հիմնականում շարժական: Նրանք զարգացնում են տարրական շարժումները, թուլացնում են հուզական սթրեսը, դաստիարակում են բարոյական որակներ, զբոսանքի ժամանակ միացնում ենք բացօթյա խաղեր՝ 2- 3 խաղ բարձր շարժունակությամբ, 2-3 ցածր և միջին շարժունակությամբ, ակտիվությունը կապված էր երկար նստած երեխաների հետ: Եթե երաժշտության կամ ֆիզկուլտուրայի դասերից հետո նրանք զբոսնում են, ապա խաղը կարելի է խաղալ զբոսանքի կեսին կամ դրա ավարտից կես ժամ առաջ: Շարժիչային գործունեություն անկախ շարժիչ գործունեություն: Անհատական աշխատանքի կազմակերպում, Աշխատանքային հանձնարարություններ, Կառույցի այս բոլոր մասերն անփոխարինելի են զբոսանքի ժամանակ, այն դարձնում են ավելի ինտեսիվ և

հետաքրքիր: Ջրոսանքի ժամանակ երեխաները հայտնվում են մի աշխարհում արդեն ծանոթ, բայց փոփոխվող՝ կախված տարվա եղանակներից և կլիմայական պայմաններից: Իսկ զբոսանքի ընթացքում մեր նպատակն է լուծել միանգամից մի քանի խնդիր՝ զարգացնել ոչ միայն ֆիզիկական հմտությունները, այլև զբոսանքի նկատմամբ երեխաների բարոյական և հուզական հետաքրքրությունը:

Ջրոսանքի ժամանակ անհրաժեշտ է մանրամասնել գիտելիքները տարբեր առարկաների մասին (անձրև է գալիս, կատուն լվանում է թաթը, նավարկելու իր շուրջը գտնվող աշխարհը (եկեք գնանք բլուր, սեղան և այլն), զարգացնել մեծահասակներին լսելու ունակությունը և կատարել շարժումներ կախված նրա պահանջներից: Շնորհակալություն ուշադրության համար:

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ-ԷՔՍԿՈՒՐՍԻԱՆԵՐ

Դեպի թանգարաններ և պատկերասրահներ այցելություն էքսկուրսիաներ կազմակերպելիս դաստիարակները նախապես վարում են փոքրիկ զրույց և այդ ընթացքում մշտապես շեշտադրում այն միտքը, որ աշխատանքի շնորհիվ ստեղծված արվեստի գեղեցիկ ստեղծագործությունը ի գորու են փոխել մարդուն դարձնել նրան ավելի լավը, բարի և համարձակ:

Ենթադրվում է որ արվեստին ու նրա ուղղություններին անմիջապես առնչվող էքսկուրսիաները այցելություններ են դեպի մշակույթի տարբեր օջախներ թանգարաններ, տուն թանգարաններ, մատենադարան, պատկերասրահներ, ցուցահանդեսներ, թատրոններ: Ընդհանուր առմամբ էքսկուրսիաները կոչված են արթնացնելու երեխաների հետաքրքրությունները և խթանելու նրանց ստեղծագործական ակտիվությունը: Էքսկուրսիայից քաղած արդյունքը մեծ մասամբ կախված է դրանց կազմակերպման և իրականացման որակից, ինչպես նաև այն հանգամանքից, թե դաստիարակը որքանով է այն հետաքրքիր և օգտակար դարձնում:

Աճուղ սերնդին բնության անզուգական գեղեցկություններին ծանոթացնելու լավագույն միջոցներ են նպատակային էքսկուրսիաները:

Զբոսանքն ունի մեծ նշանակություն երեխաների զարգացման համար: Զարգացնում է մտավոր կարողությունները և դիտողականությունը. ստանալ շատ նոր տպավորություններ գիտելիքներ շրջակա միջավայրի մասին ծանոթանալ բնության սեզոնային փոփոխությունների առանձնահատկություններին, նկատել տարբեր երևույթների միջև կապերը, տարրական կապ հաստատել բնության երևույթների միջև:

Այն հնարավորություն է տալիս երեխաներին ծանոթացնել հայրենի քաղաքին, նրա տեսարժան վայրերին, մեծահասակի աշխատանքին, ովքեր ծառեր են տնկում նրա փողոցներում, կառուցում գեղեցիկ տներ, ասֆալտապատում ճանապարհներ և այլն: Բավարարում է երեխայի շարժման բնական կենսաբանական կարիքը իսկ երեխաների շարժումները մեծացնում են նյութափոխանակությունը, արյան շրջանառությունը, գազափոխանակությունը, բարելավել ախորժակը:

Երեխաները զարգացնում են շարժիչ հմտություններն ու կարողությունները, ամրացնում մկանային համակարգը, բարձրացնում կենսունակությունը: Զբոսանքի ժամանակ լուծվում են մտավոր, ֆիզիկական, աշխատանքային և գեղագիտական դաստիարակության խնդիրները:

ԶԲՈՍԱՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԲԱՅՕԹՅԱ ԽԱՂԵՐ

Զբոսանքի ժամանակ բացօթյա խաղը մեծ նշանակություն ունի երեխաների կյանքում և դաստիարակների կողմից համարվում է կրթության և ֆիզիկական զարգացման կարևոր տարր: Խաղում երեխան ընկալում և ճանաչում է իրեն շրջապատող աշխարհը, զարգացնում է բանականությունը, ձևավորվում են ֆանտազիա, երևակայությունը, խոսքը, սեցիալական որակներ: Խաղի կանոնների գիտակցած իրականացումը ձևավորում է կամք, զարգացնում է ինքնատիրապետում, տոկունություն, իր գործողությունները, վարքագիծը կառավարելու կարողությունը: Խաղը ձևավորում է այնպիսի անձնական որակներ, ինչպիսիք են ակտիվությունը, անձնվությունը, կարգապահությունը, արդարությունը:

Ելնելով դրանից աշխատանքի նպատակն է երեխաների մեջ սերմանել հետաքրքրություն և սեր դեպի բացօթյա խաղեր համախմբելու շարժիչ հնտությունները և բարելավելու երեխաների առողջությունը:

Բացօթյա խաղեր կազմակերպելիս երեխաները զարգացնում են ճիշտ տարրական պատկերացումներ շրջապատող աշխարհի մասին, հիմք են դնում աշխարհայացքի հետագա ձևավորմանը, դաստիարակվում է աշխատասիրություն, ձևավորվում են հաղորդակցական հատկություններ, թիմում խաղալու և աշխատելու կարողություն, միասին, սեր, իրենց հայրենի հողի համար և իրենց հայրենիքը զարգանում է : Խաղի ընթացքում գտվում և խորանում են երեխաների գիտելիքներն ու գաղափարները: Շարժական խաղի մեջ այս կամ այն դերը կատարելու համար երեխան պետք է իր միտքը վերածի խաղային գործողության: Երբեմն երեխայի ներկայացվածությունը անբավարար է, նրա գիտելիքները համալրելու կարիք կա, նա հարցեր է տալիս դաստիարակին: Պատասխանելով դրանց դաստիարակը խաղի ընթացքում լսում է խոսակցությունները, օգնում է խաղացողներին համաձայնություն և փոխըմբռնում հաստատել: Այսպիսով, խաղը ոչ միայն ամրապնդում է երեխաների արդեն գոյություն ունեցող գիտելիքներն ու պատկերացումները, այլև հանդիսանում է ակտիվ ճանաչողական գործունեության տեսակ, որի ընթացքում դաստիարակի ղեկավարությամբ նրանք ձեռք են բերում նոր գիտելիքներ:

Բացօթյա խաղերը բարելավում են առողջությանը,զարգացնում շարժողական հատկությունները և ուժեղացնում շարժիչ հնտությունները, բարելավում են շարժումների ռիթմն ու ճշգրտությունը:Նրանք հարստացնում են խաղացողներին նոր սենսացիաներով, գաղափարներով, հաեցակարգերով, մեծացնում են ակտիվությունը, դաստիարակում են կամային հատկանիշներ, կարգապահություն, կոլեկտիվիզմ, ազնվություն, համեստություն: Այս տեսակի ֆիզիկական վարժությունները նույնպես լավ են, քանի որ, առանց խաղացողներից հատուկ տեխնիկական պատրաստվածություն պահանջելու, դրանք մասամբ հավասարեցնում են բոլորի հաղթելու հնարավորությունները:

Բացի այդ, բնության մեջ բացօթյա և սպորտային խաղերի ժամանակ, բացի ֆիզիկական վարժությունների մարմնի վրա օգտակար ազդեցությունից ավելացվում

է բնության բնական ուժերի արև, օդ, և ջուր կարծրացնող ազդեցությունը: Իսկ էմոցիոնալ ֆոնի ավելացումը նպաստում է բնության գեղեցկության գեղագիտական ազդեցությանը: Էքսկուրսիայի վերջին մասում դաստիարակը ևս մեկ անգամ երեխաների ուշադրությունը հրավիրում է բնության ընդհանուր պատկերի վրա: Եզրափակիչ փուլի հիմնական նպատակը էքսկուրսիոն աշխատանքի արդյունքների ամփոփումն է: Նման էքսկուրսիայից հետո երեխաներին առաջարկում են էքսիզներ պատրաստել, գրույցներ են անցկացվում տեսածի մասին:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Հետազոտական աշխատանքների ժամանակ վերլուծելով իմ գործունեությունը՝ ես եկա այն եզրակացության, որ էքսկուրսիաները շատ են օգնում երեխաների ինքնաարտահայտման, ինքնադրսևորման հարցերում, եթե վերջինները մասնակցում են տվյալ էքսկուրսիայի և թեմատիկայի անցկացմանը, իսկ դաստիարակները ընդամենը ուղղորդում են նրանց և արդյունքում ավելի լիարժեք են ճանաչում իրենց սաներին: Էքսկուրսիաները հնարավորություն են տալիս որպեսզի զարգանա երեխաների ինքնուրույնությունը, որոնց շնորհիվ կլուծվի նաև ինքնիրացման խնդիրները իսկ ուսումնական գործընթացը կլինի ավելի բովանդակալից և հետաքրքիր:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Մանկապարտեզի կրտսեր2-րդ խմբի /2-3/տարեկանների/ կրթական համալիր ծրագիր
2. Յա.Լ. Կոլոմինսկի <<Մանկական կոլեկտիվ հոգեբանություն>>
3. Տիգրան Ենգիբարյան <<Զբոսանքներ և էքսկուրսիաների կարևորությունը երեխայի կյանքում>>
4. Նախաշավիղներ
5. Հասմիկ Միտոյան